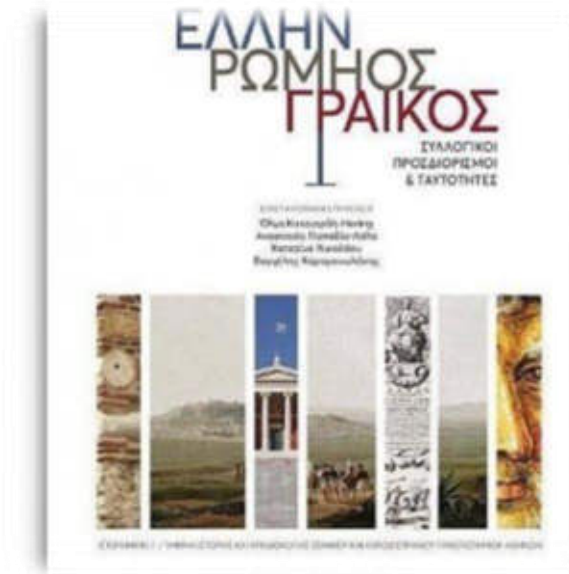

Έλλην, Ρωμηός, Γραικός: ένα συνέδριο – ένας τόμος.

Κωνσταντίνος Χολέβας- Πολιτικός Επιστήμων

Από τις 19 έως και τις 21 Ιανουαρίου 2017 το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών φιλοξένησε ένα επιστημονικό συνέδριο, το οποίο διοργανώθηκε από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής. Το Συνέδριο είχε τίτλο «Έλλην, Ρωμηός, Γραικός: Συλλογικοί Προσδιορισμοί και Ταυτότητες» και εντάχθηκε στους εορτασμούς για τα 180 χρόνια του Πανεπιστημίου.

Τα Πρακτικά του Συνεδρίου κυκλοφορούνται στον ομώνυμο τόμο από τις εκδόσεις ΕΥΡΑΣΙΑ και με επιστημονική επιμέλεια των καθηγητών Όλγας Κατσαρδή- Hering, Αναστασίας Παπαδία- Λάλα, Κατερίνας Νικολάου και Βαγγέλη Καραμανωλάκη. Παρουσιάζω στη συνέχεια ορισμένα πορίσματα που αναφέρονται σε κρίσιμα ζητήματα της εθνικής μας ταυτότητας.

Πολύ πριν από την έκδοση του Τόμου ο Πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Μεταλληνός, Ομότιμος Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Αθηνών και ειδικός για την Τουρκοκρατία, έχει δώσει την απάντηση: Και το Ρωμηός και το Γραικός και το Έλλην, όλα δικά μας είναι. Και τα τρία αυτά ονόματα χρησιμοποιήθηκαν με παρεμφερή σημασία από τον υπόδουλο Ελληνισμό. Πιθανόν ο όρος Ρωμηός να δήλωνε περισσότερο τη σύνδεση με τη Ορθοδοξία και με τη Ρωμανία/ Βυζάντιο. Ο όρος Γραικός πολλές φορές χαρακτηρίζει τον ελληνόφωνο. Και ο όρος Έλλην δεν χάνεται ποτέ από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Υπογραμμίζει τη διαχρονική συνέχεια του Έθνους μας.

Στον ανά χείρας Τόμο τη στατιστική της χρήσης των όρων έχει αναλάβει με επιτυχία η καθηγήτρια Ελένη Αγγελομάτη- Τσουγκαράκη. Μελέτησε πολυάριθμα ελληνικά κείμενα του 16^{ου}, 17^{ου} και 18^{ου} αιώνας και κατέληξε στο εξής συμπέρασμα: Απο τα μέσα του 15^{ου} μέχρι το τέλος του 16^{ου} αιώνα σε 63 κείμενα Ελλήνων υπάρχουν 96 αναφορές σε Έλληνες και ελληνικόν γένος, 34 μνείες σε Γραικούς και μόνον 9 αναφορές σε Ρωμαίους (Ρωμηούς). Σε 90 κείμενα του 17^{ου} αιώνας υπάρχουν 102 χρήσεις του ονόματος Έλλην, 44 του όρου Γραικός και 56 του όρου Ρωμαίος. Σε 170 ελληνικά κείμενα της περιόδου 1700- 1821 οι Έλληνες αυτοπροσδιορίζονται 617 φορές ως Έλληνες, 204 φορές ως Γραικοί και 133 φορές ως Ρωμαίοι.

Η συγγραφεύς παρατηρεί ότι πολλές φορές στο ίδιο κείμενο υπάρχει ταυτόχρονη χρήση των τριών όρων. Ο Μελέτιος Πηγάς, Πατριάρχης Αλεξανδρείας τον 16^ο αιώνα, γράφοντας σε ξένους συνομιλητές του άλλοτε ονομάζει τους ομοεθνείς του Έλληνες, άλλοτε Γραικούς και άλλοτε Ρωμαίους. Επίσης ο όρος «πατρίς» έχει ταυτισθεί με τον Ελληνισμό. Η Τσουγκαράκη παρατηρεί ότι ο πρώτος Πατριάρχης μετά την Άλωση, ο σοφός Γεννάδιος Σχολάριος, ήδη από το 1443-4 χαρακτηρίζει την Κωνσταντινούπολη ως «πατρίδα τῶ ἑλληνικῶ γένει».

Η συγγραφεύς καταλήγει ότι οι Έλληνες «μετά την Άλωση είχαν πλήρη συνείδηση της καταγωγής και της συνέχειάς τους και, όπως προκύπτει από τις πηγές, αυτοπροσδιορίζονταν αναλόγως διαχρονικά. Η συνείδηση συνεπώς της εθνικής ταυτότητας προηγείται κατά πολύ του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και έχει πολύ παλαιότερες ρίζες» (σελ. 263).

Ο καθηγητής Ιωάννης Χασιώτης απαντά στο ερώτημα αν ο όρος Ρωμαίος/ Ρωμηός επί Τουρκοκρατίας χαρακτηρίζει μόνο τους Έλληνες ή γενικότερα τους Ορθοδόξους. Η απάντηση βάσει των πηγών είναι σαφής: Ρωμηοί είναι μόνον οι Έλληνες. Οι υπόλοιποι ομόδοξοι προσδιορίζονται ως Αλβανίτες, Βούλγαροι, Βλάχοι, Μπογδάνοι, Μοσχόβοι, Ρώσοι.... Σέρβοι κλπ. Ένας σπουδαίος Πατριάρχης -πρώτα Αλεξανδρείας και μερέπειτα Οικουμενικός- ο Εθνομάρτυς Κύριλλος Λούκαρις, καταγράφει στα λατινικά το 1613 τις εθνότητες (nationes) που υπάγονταν στην Ανατολική Εκκλησία: Hyberos, Cholcos, Arabes, Chaldeos, Aethiopes, Aegyptios, Moscovitas, Ruthenos. Bulgaros, Servos vel Sclavos, Albanenses, Caramanos, Valachos, Moldavos et Graecos.(σελ. 306). Είναι σαφές ότι η Ορθόδοξη Κοινοπολιτεία του Βυζαντίου και της Τουρκοκρατίας απετελείτο από έθνη που είχαν διαμορφωμένη εθνική συνείδηση και επίγνωση της διαφορετικότητας.

Στο ίδιο κείμενο ο Χασιώτης επισημαίνει την επιτύμβια πλάκα του Θεσσαλονικέως Λουκά Σπανδούνη ο οποίος απεβίωσε το 1481, 51 χρόνια μετά την υποδουλοση της Θεσσαλονίκης, και ετάφη μέσα στον ναό του Αγίου Δημητρίου. Στην πλάκα που σώθηκε μέχρι σήμερα ο αποθανών χαρακτηρίζεται «αΰχημα Ἑλλήνων γένους». Είναι προφανές ότι κατά τους πρώτους Βυζαντινούς αιώνες το όνομα Ἕλληνα είχε υποχωρήσει, διότι ταυτιζόταν με τον ειδωλόατρη. Επανερχεται σταδιακά και καθιερώνεται τον 12^ο αιώνα μετά την Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Σταυροφόρους και χρησιμοποιείται τακτικότερα επί Τουρκοκρατίας παράλληλα με τα ονόματα Γραικός και Ρωμαίος.

Οι εισηγήσεις του Φωκίωνα Κοτζαγιώργη και του Ηλία Κολοβού απαντούν στο ερώτημα κατά πόσον οι κατακτητές Οθωμανοί είχαν επίγνωση των εθνικών ονομασιών των λαών, τους οποίους διοικούσαν Με βάση Οθωμανικές πηγές ο Κοτζαγιώργης αποδεικνύει ότι σε φορολογικά και άλλα έγγραφα οι Οθωμανοί Τούρκοι γνώριζαν ότι υπήρχαν Αρναυδ, Bulgar, Eflk/ Ivlah, Sirb, Rum, δηλαδή Αλβανοί, Βούλγαροι, Βλάχοι (Ρουμάνοι), Σέρβοι και Ἕλληνες. Είναι προφανές ότι πουθενά δεν καταγράφεται «μακεδονική» εθνότητα στα Βαλκάνια. Αν υπήρχε οι Τούρκοι δεν θα είχαν αντίρρηση να την καταγράψουν και να την φορολογήσουν. Ο Κολοβός με τη σειρά του μελετά τα κείμενα του Τούρκου περιηγητή του 17^{ου} αιώνα Εβλιγιά Τσελεμπή και διαπιστώνει ότι οι Τούρκοι χρησιμοποιούσαν διαφορετικά εθωνύμια για τους Βαλκανικούς Χριστιανικούς λαούς. Ρουμ (Ρωμηοί) χαρακτηρίζονταν μόνο οι Ἕλληνες, οι Βούλγαροι ήσαν Μπουλγκάρ κλπ.

Κλείνοντας επισημαίνω ως λίαν ενδιαφέρον το κείμενο του καθηγητή Ευάνθη Χατζηβασιλείου, ο οποίος διαφωνεί με τους μεταμοντέρνους ιστορικούς, οι οποίοι διδάσκουν ότι η έννοια του έθνους είναι κατάσχεμα μόλις του 18^{ου} αιώνα.

Κ.Χ. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΛΗΘΕΙΑ 12.6.2019.

Πηγή : <http://www.antibaro.gr/article>.